

§ 201

Remiss av SOU 2025:87 Straffrättsliga åtgärder mot korruption och tjänstefel, Ju2025/01606

Dnr NLL-00776-2025

Regionstyrelsens beslut

Regionstyrelsen beslutar att lämna yttrande enligt förslaget.

Sammanfattning

Utredningens övergripande uppdrag har varit att se över den straffrättsliga lagstiftningen om korruption och tjänstefel i syfte att säkerställa att lagstiftningen är effektiv, ändamålsenlig och anpassad till Sveriges internationella åtaganden.

Utredningen föreslår bland annat att en ny lag, *Lagen om straff för vissa korruptionsbrott*, ska införas och samla de centrala straffbestämmelserna mot korruption. Utredningen föreslår även att det införs en helt ny straffbestämmelse benämnd *missbruk av offentlig ställning*.

Region Norrbotten instämmer i att motverka korruption är ett viktigt och angeläget ändamål. Att samla och förtydliga de centrala straffrättsliga bestämmelserna mot korruption i en lag är positivt.

Regionen är i grunden positiv till att införa ett brott som tar sikte på missbruk av offentlig ställning. Regionen anser dock att den föreslagna bestämmelsen *missbruk av offentlig ställning* i *Lagen om straff för vissa korruptionsbrott* är för bred och otydligt utformad. Att utöka det straffrättsliga ansvaret på det sätt som föreslås riskerar att leda till en omotiverad osäkerhet och rädsla för att fatta beslut hos tjänstepersoner och förtroendevalda.

Ärendet

Bakgrund

Regeringen beslutade den 1 februari 2024 att ge en särskild utredare i uppdrag att se över den straffrättsliga lagstiftningen om korruption och tjänstefel. Syftet med översynen har varit att säkerställa att lagstiftningen är effektiv, ändamålsenlig och anpassad till Sveriges internationella åtaganden.

Uppdraget har innehållit två huvudsakliga delar med tydliga beröringspunkter:

En första del av uppdraget har bestått i att se över den straffrättsliga lagstiftningen om korruption. Det har innefattat att utvärdera tillämpningen av 2012 års reform av

den straffrättsliga korruptionslagstiftningen med bakgrund av den tid som har gått och den kritik som har riktats mot lagstiftningen. Utredningen har sedan tagit ställning till om lagstiftningen är effektiv och modern eller om det finns behov av förändringar.

Uppdraget i denna del har bland annat omfattat att överväga om straffansvaret för tagande av muta och givande av muta är ändamålsenligt utformat. Med hänsyn till uppdragets syfte har utredningen även funnit skäl att se över åtalsprövningsregeln samt överväga om straffskalorna och kvalificeringsgrunderna bör ändras.

Vidare har utredningen haft i uppdrag att analysera och ta ställning till om tillämpningsområdet för straffbestämmelsen om trolöshet mot huvudman bör ändras eller förtydligas. Utredningen har även analyserat om det finns behov av att på annat sätt utvidga straffansvaret för förtroendemisbruk. Mot bakgrund av att någon lagföring av brottet *handel med inflytande* inte har skett sedan brottet infördes 2012 har utredningen också funnit skäl att analysera om den straffbestämmelsen är ändamålsenligt utformad.

Därutöver har utredningen haft i uppdrag att analysera vilka ytterligare möjligheter det finns att bekämpa korruption i internationella affärsförbindelser. Uppdraget har innefattat att överväga och ta ställning till dels om straffansvaret för näringsidkares korruption i affärsförbindelser bör ändras eller förtydligas, dels om korruptionsbrott som begås utomlands bör undantas från kravet på dubbel straffbarhet.

Den andra delen av uppdraget har bestått i att ta ställning till om det straffrättsliga ansvaret för tjänstefel bör utvidgas och, oavsett ställningstagande i sak, lämna författningsförslag som innebär att straffansvaret utvidgas till att omfatta även annat än åtgärder som vidtagits vid myndighetsutövning.

Inom ramen för dessa överväganden har utredningen haft i uppdrag att undersöka om sådana åtgärder som strider mot grundlagsskyddade medborgliga fri- och rättigheter, medför stora ekonomiska konsekvenser eller består av så kallat domstolstrots är kriminaliserade i tillräcklig utsträckning. I en sådan analys bör det enligt utredningens direktiv övervägas särskilt om straffansvaret bör utökas till åtgärder som omfattas av dagens undantag för förtroendevalda.

Slutligen har utredningen haft i uppdrag att undersöka om begränsningen i straffansvaret för gärningar, som är att anse som ringa, är lämpligt utformad eller om det finns behov av förändringar.

Utredningens förslag

Utredningen föreslår en ny samlad korruptionslag, införande av en ny brottsrubricering för missbruk av offentlig ställning, avskaffande av kravet på dubbel straffbarhet för internationell korruption och ett bredare straffansvar för tjänstefel.

Utredningen föreslår att en ny lag, Lagen om straff för vissa korruptionsbrott, ska samla de centrala straffbestämmelserna mot korruption. Utredningen föreslår även att det införs en helt ny straffbestämmelse benämnd missbruk av offentlig ställning. Den föreslagna lydelsen är:

”Den som, i annat fall än som avses i 20 kap. 1 § brottsbalken, vid utövandet av offentlig tjänst eller offentligt uppdrag vidtar eller underlåter att vidta en åtgärd i strid med lag eller annan författning, för att uppnå en otillbörlig förmån för sig själv eller för annan, döms för missbruk av offentlig ställning till böter eller fängelse i högst tre år. Detsamma gäller om åtgärden vidtas eller underlåts för att otillbörligt missgynna annan.”

Den nya bestämmelsen om missbruk av offentlig ställning ska komplettera bestämmelsen om tjänstefel. För att en person ska dömas för tjänstefel krävs att handlingen eller underlåtenheten skett vid myndighetsutövning. Vidare är förtroendevalda vid kommun- och regionfullmäktige undantagna vilket innebär att dessa inte kan dömas för tjänstefel. Andra förtroendevalda, såsom ledamöter i kommunala nämnder eller styrelser, omfattas dock av tjänstefelsbestämmelsen.

Konsekvenser för det kommunala självstyret

Den föreslagna straffbestämmelsen om missbruk av offentlig ställning omfattar bland annat förtroendevalda i kommuner och regioner. Ledamöter av beslutande kommunala eller regionala församlingar kan därmed, i större utsträckning än enligt nuvarande lagstiftning, hållas ansvariga för åtgärder som de uppsåtligen vidtar i strid med lag eller annan författning, med syfte att gynna eller missgynna någon.

Kommunala och regionala politiker är redan i dag skyldiga att agera och fatta beslut inom lagens ramar. Utredningen bedömer att varken det utrymme som kommuner och regioner har för att utöva en fri bestämmanderätt eller uppgiftsfördelningen mellan stat och kommun påverkas av lagförslagen. Eftersom det är fråga om ett uppsåtligt ansvar för åsidosättande av lag är det inte heller möjligt att genom straffbestämmelsen angripa bedömningar som förtroendevalda gjort i politiska frågor. Sammanfattningsvis är utredningens bedömning att förslagen inte inskränker den kommunala självstyrelsen.

Ekonomiska konsekvenser

Utredningen bedömer att förslagen inte kommer få några ekonomiska konsekvenser för kommuner och regioner, förutom resurser för information och utbildning. Utredningen bedömer dock att genomförande av förslagen kommer medföra ökade kostnader för staten. Det kommer främst att belasta Kriminalvården genom fler lagföringar och längre utdömda straff men även Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten och domstolarna. Förslagen förväntas ha positiva effekter för det brottsförebyggande arbetet och för förtroendet för den offentliga verksamheten.

Jämställdhetsperspektiv

Utredningens förslag bedöms inte medföra några negativa konsekvenser för jämställdheten.

Barnrättsperspektiv

Utredningen innehåller ingen barnrättslig analys.

Beslutsunderlag

1. Remissyttrande av SOU 2025:87 Straffrättsliga åtgärder mot korruption och tjänstefel
2. SOU 2025:87 Straffrättsliga åtgärder mot korruption och tjänstefel

Protokollsutdrag skickas till

Justitiedepartementet

Stabsdirektör

Justitiedepartementet
Ju2025/01606

Remissyttrande av SOU 2025:87 Straffrättsliga åtgärder mot korruption och tjänstefel

Sammanfattning

Region Norrbotten instämmer i att det är viktigt och angeläget att motverka korruption. Att samla och förtydliga de centrala straffrättsliga bestämmelserna mot korruption i en lag är positivt.

Regionen anser dock att den föreslagna bestämmelsen i 11 § *Lagen om straff för vissa korruptionsbrott* är för bred och otydligt utformad. Att utöka det straffrättsliga ansvaret på det sätt som föreslås riskerar att leda till en omotiverad osäkerhet och rädsla för att fatta beslut hos tjänstepersoner och förtroendevalda.

Region Norrbottens synpunkter

Region Norrbotten anser liksom utredningen att det finns ett behov av att beivra korruption i större utsträckning än vad som sker i dag. Regionen är i grunden positiv till att införa ett brott som tar sikte på missbruk av offentlig ställning. Regionen har dock synpunkter på utformningen av den nya bestämmelsen som föreslås i 11 § *Lagen om straff för vissa korruptionsbrott - missbruk av offentlig ställning*. I utredningen föreslås paragrafen ha följande lydelse:

”Den som, i annat fall än som avses i 20 kap. 1 § brottsbalken, vid utövandet av offentlig tjänst eller offentligt uppdrag vidtar eller underlåter att vidta en åtgärd i strid med lag eller annan författning, för att uppnå en otillbörlig förmån för sig själv eller för annan, döms för missbruk av offentlig ställning till böter eller fängelse i högst tre år. Detsamma gäller om åtgärden vidtas eller underlåts för att otillbörligt missgynna annan.”

På sida 364 i utredningen anges att

”Syftet ska vara att gynna sig själv eller annan eller missgynna annan. Med ”annan” avses en annan person eller ett annat organ, till exempel ett företag, en stiftelse eller en förening. Ansvaret är inte begränsat till sådana förmåner som ligger inom egennyttans ram. Även åtgärder som vidtas för att otillbörligt gynna till exempel en vän, släkting eller ett lokalt företag på orten utan att gärningsmannen själv har någon nytta av åtgärden omfattas.”

På sida 427 anges att

”Det straffbelagda handlandet består i att vidta en åtgärd eller underlåta att vidta en åtgärd i strid med lag eller annan författning. Med uttrycket lag eller annan författning avses av riksdagen, regeringen, förvaltningsmyndighet, kommun, region eller annat sådant offentligt organ beslutad generell norm. Det kan till exempel vara frågan om att en tjänsteman deltar i handläggningen av ett ärende

trots att han eller hon har personliga intressen i saken, dvs. i strid med jävsbestämmelserna, eller att denne gynnar eller missgynnar ett visst företag vid tilldelning av ett offentligt kontrakt i strid med bestämmelser i kommunallagen eller regler i upphandlingslagstiftningen. Endast uppsåtliga ageranden i strid med lag eller annan författning träffas av straffansvaret; rena bedömningsfrågor faller utanför.”

Straffbestämmelsen framstår som svårtillämpbar och otydlig. Om det till exempel vid en domstolsprövning visar sig att ett beslut strider mot likställighetsprincipen i kommunallagen, ska då en bedömning göras av om de förtroendevalda eller tjänstepersonerna medvetet gynnat till exempel ett företag eller om det var en bedömningsfråga? Även om avsikten med bestämmelsen inte är att kriminalisera felbedömningar kan det väcka oro kring hur bestämmelsen kommer att tillämpas.

I utredningen, sida 443, finns ett särskilt yttrande av Lise Donovan, förordnad expert i utredningen. Region Norrbotten instämmer med följande synpunkter som Lise Donovan tar upp i sitt yttrande:

”Utredningen har därutöver identifierat tre problemområden som i dag inte omfattas av tjänstefelsbestämmelsen. Dessa områden är offentlig upphandling, förvaltning av allmänna medel och så kallat lag- och domstolstrots. Utredningen bedömer att det behövs ett utvidgat straffrättsligt ansvar som omfattar dessa områden. Mot bakgrund av redan existerande straffrättslig lagstiftning och utan att ta ställning till om det finns ett lagstiftningsbehov på de identifierade områdena kan jag konstatera att det som identifierats till stor del handlar om processer, många gånger i flera led och inte sällan med många svåra beslut i ett komplext sammanhang. Det är i regel många personer involverade, både anställda och förtroendevalda. Det innebär bland annat att sådana ärenden ofta är komplicerade och svåröverskådliga för respektive person som blir del av handläggningen och beslutsfattandet. Det individuella straffrättsliga ansvarsutkrävandet blir därför problematiskt att reglera utifrån legalitets och rättssäkerhetsprinciperna.”

”Jag befarar att ett stort antal situationer och handlanden som i dag inte är kriminaliserade blir det och att bestämmelsen blir oproportionerlig i förhållande till de luckor i lagstiftningen man vill beivra. Ur ett rättssäkerhetsperspektiv är det mycket otillfredsställande att gränsdragningen om vilka situationer som är straffbara inte blir tydligare.”